

I. СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ТА РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТУРИЗМУ

УДК 502.1 + 502.131.1

Лісовський С.А.

ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Проаналізовано проблеми переходу України до збалансованого розвитку. Досліджено ресурси та можливості забезпечення збалансованого розвитку регіонів країни. Визначено роль туризму у практичному забезпеченні збалансованого розвитку регіонів.

The problems of transition of Ukraine to the balanced development are analysed. Resources and possibilities of the balanced development providing of regions of country are explored. The role of tourism in the practical providing of the balanced development of regions is definit .

В 1992 р. в Ріо-де-Жанейро на конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку було ухвалено низку документів, в котрих зафіксовані принципові положення щодо нової концепції розвитку людства в майбутньому, яка отримала визначення збалансованого (сталого) розвитку (від англ. “sustainable development”). В основу концепції збалансованого розвитку було покладене розуміння тісного взаємозв’язку екологічних, економічних та соціальних проблем розвитку людства та розуміння того, що їх вирішення можливе тільки на комплексній основі, на основі врахування балансу інтересів розвитку природи і суспільства, врахування балансу інтересів всіх складових елементів, котрі в сукупності формують світову цивілізацію. Перехід до сталого розвитку було визначено завданням для всього людства на ХХІ ст.

З того часу питання, пов’язані з проблематикою збалансованого розвитку людства, стабільно знаходиться в центрі уваги світової громадськості. Головна причина цього криється в тому, що зміна взаємовідносин у системі “суспільство-природа” є необхідною і обов’язковою умовою забезпечення довготривалого розвитку людства та збереження життя на нашій планеті.

Стосовно нашої країни актуальність досліджень проблем збалансованого розвитку у всіх її аспектах є подвійною, - як з точки зору нового статусу України як незалежної держави, так і з точки зору трансформаційних процесів, котрі докорінним чином змінюють засади функціонування всіх складових елементів українського суспільства та зумовлюють необхідність розробки і впровадження нових принципів і нового механізму управління ним на основі вивчення всіх передумов і можливих ресурсів збалансованого економічного, екологічного і соціального розвитку території країни та її регіонів.

В Україні питанням збалансованого розвитку присвячує свої дослідження значна кількість наукових закладів. Серед них Інститут географії НАН України, Рада з вивчення продуктивних сил України НАНУ, Інсти-

тут проблем природокористування та екології НАНУ, низка інших наукових закладів Національної Академії Наук України. Широкий спектр досліджень з проблематики сталого розвитку здійснюється представниками вузівської науки.

Вивченням цих питань займалася значна кількість вітчизняних вчених, зокрема: Багров М.В., Буркінський Б.В., Волошин В.В., Голіков А.П., Голубець М.А., Горленко І.О., Гродзинський М.Д., Данилишин Б.М., Долішній М.І., Дорогунцов С.І., Кухар В.П., Лукінов І.І., Міщенко В.С., Новоторов О.С., Нудельман В.І., Олійник Я.Б., Осауленко О. Г., Паламарчук М.М., Пащенко В.М., Ральчук О.М., Руденко Л.Г., Рутинський М.Й., Топчієв О.Г., Шапар А.Г., Шевчук В.Я, Шеляг-Сосонко Ю.Р., Шищенко П.Г., Яценко Б.П. та інші. В їх наукових працях здійснений широкий спектр розробок з різних аспектів збалансованого розвитку як стосовно проблематики сталого розвитку України, так і стосовно загальнотеоретичних проблем переходу людства до збалансованого розвитку. Зауважимо, зокрема, що роботи стосовно проблем збалансованого розвитку (І.О. Горленко та ін.) і проблем регіонального природокористування (О.М. Маринич, М.М. Паламарчук та ін.) публікувались ще до Ріо-92.

Головною метою статті є аналіз можливостей досягнення збалансованого розвитку регіонів України за рахунок розвитку індустрії туризму.

Зазначимо, що Україна має значні проблеми на шляху до збалансованого розвитку. Серед чинників, які стоять на заваді практичного переходу країни до моделі збалансованого розвитку, - висока природоємність економіки, домінування в її структурі ресурсоємних, екологічно небезпечних виробництв, технологічне і інноваційне відставання, дефіцит окремих видів природних ресурсів і нераціональне використання природно-ресурсного потенціалу країни в цілому. До чинників, що негативно впливають на можливості збалансованого розвитку України та її регіонів, також можна віднести територіальну невідповідність рівня забезпеченості окремих регіонів певними видами природних ресурсів, та масштабами їх споживання і рівнем природоємності виробництва.

Результати досліджень свідчать про несприятливі передумови переходу України до збалансованого розвитку. Однак, незважаючи на всю складність ситуації, в якій сьогодні знаходиться наша країна, вона має потенціал ресурсів, мобілізація якого може забезпечити зміну ситуації на краще.

Серед внутрішніх ресурсів забезпечення ЗР України ми вважаємо за доцільне виділити наступні основні компоненти: населення; територія; природно-ресурсний потенціал; географічне положення; соціально-економічний потенціал; науково-технічний потенціал; культурно-історичний потенціал.

Одним із важливих чинників забезпечення збалансованого розвитку України та її регіонів є розвиток індустрії туризму. Зазначимо з цього приводу, що в Плані виконання рішень Йоганнесбурзького саміту приділена значна увага сталому (збалансованому) розвитку туризму.

Пункт 43 зазначеного Плану проголошує завдання: Заохочувати сталий розвиток туризму, включаючи неспоживацький і екотуризм, орієнтуючись при цьому на Міжнародний рік екотуризму (2002 рік), Міжнародний рік культурної спадщини Організації Об'єднаних Націй (2002 рік), Всесвітню зустріч на вищому рівні з екотуризму (2002 рік) і прийняту на ній Квебекську декларацію, і Глобальний етичний кодекс туризму, прийнятий Всесвітньою туристською організацією, в цілях одержання населенням туристичних районів більших вигод з ресурсів туризму при збереженні культурної і екологічної цілісності цих районів і посилення захисту екологічно уразливих зон і природних заповідників. Сприяти сталому розвитку туризму і нарощуванню потенціалу на благо сільського і місцевого населення.[2].

Таблиця 1. Динаміка міжнародного туризму в 1950-2009 рр.

Джерела: [1,4].

Рік	Кількість туристів, млн. чоловік.	Наход-ження від туризму, млн. дол.	Рік	Кількість туристів, млн. чоловік.	Наход-ження від туризму, млн. дол.
1	2	3	1	2	3
1950	25	2	1980	285	102
1955	43	5	1985	330	118
1960	70	7	1990	460	265
1965	116	12	1995	566	303
1970	160	18	2000	697	474
1975	213	65	2009*	882	

Туризм, насамперед, - міжнародний туризм – набув у II половині ХХ, на початку ХХІ ст. надзвичайно динамічних темпів розвитку. Динаміка основних показників розвитку міжнародного туризму: чисельності учасників та розмірів доходів від нього вміщено у таблиці 1.

Еколого-економічні параметри туризму як виду економічної діяльності є, в основному, сприятливими з точки зору створення передумов для переходу до збалансованого розвитку.

При відносно незначних обсягах впливу на навколишнє середовище (за умов не перевищення меж екологічно допустимого навантаження) розвиток туризму дає можливість отримувати значні економічні дивіденди, сприяє соціально-економічному розвитку країн, регіонів і територій, що приймають туристичні потоки.

У сучасному світі значна кількість країн має в основі свого соціально-економічного розвитку розвиток туризму. Туризм забезпечує національні ринки робочими місцями, сприяє соціально-економічному розвитку країн.

В 2005 р. країни світу отримали за рахунок прийому туристів 680 млрд. дол. Середньостатистичний турист, який відвідав Європу, приніс місцевій економіці 790 дол. США (для країн Східної Європи і європейських республік колишнього СРСР цей показник становив 370 дол.). Для Північної Америки

(США і Канада) дохід з одного туриста становить 1190 дол., для Азії 890 дол., для Африки – 590, для Близького Сходу – 710 дол.

В 2006 р. найбільшу кількість туристів прийняла Франція (76 млн.), Іспанія (55,6 млн.), Китай (46,8 млн.), Італія (36,5 млн.), Великобританія (30 млн.), Мексика (21,9 млн.), Німеччина (21,5 млн.), Туреччина (20,3 млн.) і Австрія (19,9 млн.) [2].

В Україні існує об'єктивна необхідність більш повного використання можливостей, пов'язаних з розвитком індустрії туризму. Україна володіє унікальними природними комплексами Українських Карпат та Криму, значний рекреаційний потенціал мають інші регіони.

Потрібно забезпечення якомога повнішої реалізації рекреаційного потенціалу Криму та Українських Карпат, пріоритетного розвитку в регіоні індустрії туризму, - як в'їзного, так і внутрішнього. На сьогоднішній день цьому заважає низький рівень інфраструктурного забезпечення туристичної діяльності, недостатньо активна та ефективна маркетингова політика, незначні обсяги залучення іноземних інвестицій.

Індустрія туризму, за умови її раціональної організації, є екологічно безпечною і економічно ефективною галуззю, а її розвиток – одним із факторів збалансованого розвитку держави.

Збільшивши кількість туристів, котрі відвідують Україну, можна отримати надходження до бюджету, які, наприклад, будуть компенсувати надходження від експорту такої природоємної і екологічно небезпечної галузі, як хімічна.

Отже, розвиток туризму є важливим чинником забезпечення збалансованого розвитку регіонів України. – Йдеться і про регіони, що мають значні ресурси рекреаційно-туристичного використання, і про регіони зі значною кількістю об'єктів культурно-історичної спадщини тощо. В ході здійснення трансформаційних процесів у країні, туристична сфера має збільшувати свою частку у структурі економіки регіонів України та у національній економіці країни в цілому.

1.Максаковский В.П. Географическая картина мира: в 2 кн. Кн. I: Общая характеристика мира. – М.: Дрофа, 2003. – 496 с. 2.Мировой туризм. Коллекция фактов http://www.kontinent.org/article_rus 3.Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні / Руденко Л.Г. та інші – К.: Академперіодика, 2004. – 208 с. 4.[www/unwto.org/facts/barometer.htm](http://www.unwto.org/facts/barometer.htm)